

Kurt
Vonnegut

A REPÜLŐ
MACSKA

Kurt
Vonnegut

A REPÜLŐ
MACSKA

Tizennégy kiadatlan novella

A fordítás az alábbi kiadás alapján készült:
Kurt Vonnegut: *Look at the Birdie. Unpublished Short Fiction*
Delacorte Press, New York, 2009
This translation is published by arrangement with Delacorte Press,
an imprint of The Random House Publishing Group,
a division of Random House, Inc.
Copyright © 2009 by The Kurt Vonnegut, Jr. Trust
Foreword © 2009 by Sidney Offit
Author photograph © 1994 by Rosemary Carroll

Fordította *Szántó György Tibor*

Borítóterv: *Bibor Gábor*
A borítón látható grafika
Biborné Veres Dorottya munkája

Hungarian translation
© by Szántó György Tibor, 2010

Hungarian edition
© by Maecenas Könyvkiadó, 2010

honlap: www.maecenaskiado.hu

Jelen mű teljes mértékben a képzelet szüleménye, kivéve Kurt Vonnegut Walter Millerhez írott levelét. A szerző fantáziájának gyümölcse az összes név, figura, hely, kitalált vagy csakugyan megtörtént esemény. Merő véletlen, ha valamely holt vagy eleven személy, ügylet, cég, eset vagy helyszín hasonlít a könyvben szereplőkre. A gyűjtemény tartalma csupán minimális mértékben tér el Kurt Vonnegut eredeti szövegétől. A gépelési hibákat és apróbb tárgyi tévedéseket kijavítottuk.

Delacorte Press

Tartalom

Előszó – Sidney Offit	9
Kurt Vonnegut levele Walter J. Millernek	18
Meghalló	27
Pelk	43
Háztetőkről harsogjátok!	61
Ed Luby Kulcsos Klubja	77
Selma dala	133
Tükörterem	153
Kedves kicsike emberkék	173
A hídmaster	187
Apró vízcseppecskék	205
Kőbe zárt hangyák	227
A hős újságkihordó	249
A repülő macska	261
A világmindenség királya és királynője	271
A specialista	295
Utószó – Szántó György Tibor	307
Illusztrációk jegyzéke	317

Pelk

Az amerikai angolban a második világháború idején meghonosodott egy szó, amelyet máig használnak. Ez a jövevény a *snafu*. Jelentése: *káosz, zűrzavar*. Egyfajta betűszó, mert további szavak kezdőhangjából jött létre. *Situation normal, all fouled up*. Vagyis: a helyzet normális, csak tökre elbaltázták. Hasonló képződmény a *fubar*. Ő is akkoriban keletkezett, de ma már tökéletes feledésbe merült. Pedig jobb sorsot érdemelt volna. Ezen öt szó kezdőhangjai alkotják: *Fouled up beyond all recognition*.^{*} Különlegesen hasznos és érdekes nyelvi képződmény, mert pontosan fejezi ki, hogy végzetünket korántsem mindig rosszindulat idézi elő, hanem valamely hatalmas és komplikált intézmény véletlenszerű, adminisztrációs ballépései.

Íme, Fuzz Littler^{**} példája. Igaz, ő nem is annyira *fubar* volt, mint inkább *pelk*, ami annyit tesz: *piszkosul el lett kúrva*. Majdnem ugyanaz. Littler az Általános Vasmű és Öntöde Rt.-nél dolgozott. Tisztában volt pelkségével. Csupán egyszer hallotta

---

^{*} *Úgy elszúrták, hogy többé rá se lehet ismerni*. Jonathon Green híres szlengszótára további tizenkét variánst sorol fel. Egyébként a *fubant* a nagyobb szótárak feltüntetik. – *A ford.*

^{**} Szépségesen kifejező beszélő név; kb.: Aprócska Pihe. – *A ford.*

a kifejezést, de azonnal tudta, hogy úgy illik rá, mint kerékpárversenyzőre a nejlonnadrág. Cége Ilium városában nem kevesebb, mint ötszázhuszonhét számozott épületben székel. Fuzz Littler klasszikus módszerrel lett pelkizálva. Magyarán: ideiglenesnek szánt helyzete véglegesnek bizonyult.

Fuzz Littler a Közönségszolgálati Osztályon kapott állást. A közönségszolgálatosokat a 22. sz. épületben helyezték el. Csak-hogy midőn Fuzz munkába állt, a 22. sz. épületben egy tenyérnyi üres zug sem akadt. Így hát Fuzz íróasztalát ideiglenesen a 181. sz. épület legtetején, a liftgépház szomszédságában lévő irodába állították be.

A 181. sz. épületben senki nem foglalkozott közönségszolgálati ügyekkel. Fuzz kivételével mindenki más teljes gözzel a félvezetőket kutatta. Az irodában hárman dolgoztak. Fuzz, dr. Lomar Horthy kódfejtő, továbbá kettejük közös titkárnője. Fuzz kerek nyolc esztendőit húzott le a liftgépház mellett. Az épületben mindenki gyagyásnak tartotta, a Közönségszolgálati Osztályon viszont kísértetnek vélték. Felettesei nem viseltettek rosszindulattal iránta. Egyszerűen örökre megfeledeztek róla.

Fuzz nem lépett ki a cégtől, mert neki kellett istápolnia nagybeteg édesanyját. Érthető és tiszteletre méltó indok. De elpelkesedéséért drágán megfizetett. Fuzzból szükségszerűen cinikus, fásult, és teljes mértékben zárkózott ember lett.

Fuzz megkezdte kilencedik esztendejét a vállalatnál. Éppen betöltötte a huszonkilencedik életévét. És akkor beavatkozott a dolgok menetébe a Sors keze. A Sors fogta magát, és a 181. sz. épület üzemi étkezdéjének összes zsiradékát rákente a liftakna belső falára. Az olvadozó zsiradék szépen

felgyűlt a gépezeten, és egy napon lángra kapott. A 181. sz. épület porig égett.

Ámde a 22. sz. épületben, amelyet a Községszolgálati Osztály, vagyis Fuzz részlege foglalt el, továbbra sem akadt üres iroda. Ideiglenes jelleggel Fuzz új helyét az 523. sz. épület alagsorában jelölték ki, pont a vállalat területén közlekedő autóbusszjárat végállomásánál.

Az 523. sz. épületben működött az Általános Vasmű és Öntöde Rt. tornaterme.

Volt a dolognak jó oldala is. A tornatermet kizárólag hétvégeken, vagy hétköznap délután öt órától lehetett használni. Fuzz tehát nyugodtan dolgozhatott, nem zavarta kosárlabdák pattogása, tekegolyók koppanása, úszók lubickolása, táncosok lábdobbanása. A különböző játékok hangja nem csupán zavaró lett volna, de Fuzz akár úgy is érezhette, hogy gúnyt űznek belőle, és ezt elviselhetetlennek tartotta. Fuzz hosszú-hosszú évek óta istápolta nagybeteg édesanyját. Mióta csak pelk lett, egyetlen perce sem maradt sportolásra.

És még egy kellemes dolog történt vele: előléptették. Főnök lett. Viszont a tornaterem alagsora oly távol esett az üzem többi részétől, hogy égen-földön nem akadt titkárnő, aki neki is besegíthetett volna. Mit volt mit tenni, Fuzznak ki kellett utalni egy egész titkárnőt.

Fuzz tehát új irodájában üldögélt, és hallgatta, amint a fal túloldalán, az öltözőben a zuhanyrózsákból csöpög a víz. Várt a új titkárnőt.

Reggel kilenc óra volt.

Fuzz felpattant. Meghallotta, hogy odafent a kapu hatalmas robajjal becsapódik. Bizonyára megérkezett az új titkárnő,

gondolta Fuzz. Az egész földkerekségen nem akadt teremtett lélek, akinek bármiféle keresnivalója lett volna a tornaterem alagsorában.

Fuzznak nem kellett az új lányt végigkalauzolnia a kosárlabdacsarnokon, majd a tekepályán, le a vaslépcsőn, majd az irodaajtóhoz vezető deszkapallókon. Az összes épületen és a tereken mindenütt nyilak mutatták az irányt. Az ide vezető nyilakon ez állt: KÖZÖNSÉGSZOLGÁLATI OSZTÁLY, ÁLTALÁNOS VÁLASZRÉSZLEG.

Fuzz hosszú vállalati pelksége folyamán maga volt a Közönségszolgálati Osztály, és annak Általános Válaszrészlege. Ha levél érkezett az Általános Vasmű és Öntöde Rt. teljes egésze részére, akkor ezekre a Közönségszolgálati Osztály, és annak Általános Válaszrészlege írta meg a viszontválaszt, elvégre az ilyen levelet nem valamely önálló gyáregységnek címezték. A levelek fele merő sületlenség volt. Ez azonban mit sem számított. Akármilyen buta és csapongó lehetett a levél, Fuzznak az volt a kötelessége, hogy meleg hangon megválaszolja őket, mert azt kellett bizonyítania, amit az egész Közönségszolgálati Osztály is fáradhatatlanul bizonygatott: hogy az Általános Vasmű és Öntöde Rt. szíve oly hatalmas, mint a világmindenség.

Fuzz hallotta, hogy az új lány óvatos léptei már a vaslépcsőn kopognak. Az nyilvánvaló, hogy a lány nem nagyon hitt az útmutató nyilaknak. Bizonytalanul közelített, néha oly halkán lépdelt, hogy feltehetően lábujjhegyen tipegett.

Egy ajtó kitárult. Apró, fémes, lidérces hangcsekák visszahangzottak a házban. Az új lány rossz felé indult, és véletlenül épp az uszoda ajtaját nyitotta ki.

Aztán elengedte az ajtót. Hatalmas *robajjal* csapódott be.

Most az új lány visszatalált a helyes irányba, és egyre jobban

megközelítette az irodát. A vizes homokba lefektetett deszkapallók nyikorogtak, tocsogtak a léptei alatt. Végre a Közönségszolgálati Osztály Általános Válaszrészlege irodájának ajtaja elé ért. Bekopogtatott.

Fuzz ajtót nyitott.

Fuzz úgy állt a küszöbön, mint akibe villám csapott. Soha életében nem látott ilyen kedves, csinos és szép kicsi leányt. És őrá mosolygott. Tökéletes kis csecsebecse, inkább kislány még, mint asszony. Képtelenség, hogy akár csak egyetlen nappal is több lehetne tizennyolc évesnél.

– Mr. Littler? – kérdezte.

– Igen?

– A nevem Francine Pefko*. – Varázslatos szerénységgel billentette oldalra gyönyörű fejecskéjét. – Maga az új főnököm.

Fuzz mélységes zavarában szinte megkukult. A Közönségszolgálati Osztály Általános Válaszrészlege alkalmatlan volt arra, hogy illő eleganciával fogadjon egy ilyen tüneményes leányt. Fuzz biztosra vette, hogy valami zsémbes és unalmas asszonyságot küldenek le hozzá. Egy beszélő szerszámot, akinek minden mindegy. Komor robotot, aki duzzogva is beéri iszonyúan pelk főnökével és még pelkebb környezetével. Azt felejtette ki a számításból, hogy a Humán Erőforrás Osztály kartotékrendszerében a legtündéribb lány is csak egy lány a sok közül.

– Jöjjön be. Jöjjön be. – Fuzz hangjában nem volt érzelem.

És Francine belépett a nyomorúságos, parányi irodába. Továbbra is mosolygott. Sugárzott belőle az optimizmus. Majd ki-

---

* A név ismerős lehet Vonnegut közönsége számára: a *Bajnokok reggelijé*-ben így hívják Wayne, a bezsongott autókereskedő titkárőjét. – *A ford.*

csattant az egészségtől. Az imént vehették csak fel a vállalat-hoz, mert azokat a nyomtatványokat szorongatta, amelyeket az első napon szoktak kiosztani az új dolgozóknak.

Francine nyilvánvalóan aznap állt munkába, mert munkaruhája túlon túl is csinos volt. Az egyik nyomtatványban, amit aznap reggel Francine kezébe nyomtak, a jelenséget *túlöltözöttségnek* minősítették. Lám, magas, túsarkú cipőt visel. És kacéran kivágott blúzt. Itt is, ott is gyöngysor, karperec, ékszer csörgött rajta.

– Szép iroda – nézett körül Francine.

– Szép?

– Az ott az én asztalom?

– Az ott a magáé.

Francine fürgén leült az állítható támlájú forgószékre, mert az is az övé volt. Lekapta az írógép fedelét. Ujjait végigfuttatta a billentyűkön.

– Mr. Littler, amint jónak látja, akár azonnal el is kezdem a munkát.

– Igen. Nagyszerű – nyögte Fuzz. Pontosan ettől rettegett. A munka megkezdésétől. Ezt a munkát semmi módon nem lehetett felemelőnek beállítani. Íme, itt ez az életvidám kis terem-tés. Ha elmagyarázná neki, hogy ő, Fuzz, mivel foglalkozik nap mint nap, tüstént kiderülne, hogy élete éppoly értelmetlen, mint az állása.

Francine szeme felragyogott.

– Ez a legelső munkahelyemen a legelső nap legelső órájának legelső perce! – lelkendezett.

– Csakugyan?

– Csakugyan. – És akkor Francine Pefko mondott valamit, valami olyan költőt, hogy Fuzz szíve kis híján megszakadt.

Francine ebből semmit sem vett észre. És a könyörtelenül nagyszerű költői kép hatása alatt Fuzz rádöbben, hogy alapvetően mi is a baja Francine-nel. Nem a munka az oka. Hanem az, hogy Francine kívánatos.

Íme, a könyörtelenül nagyszerű költői kép: *Egyenesen a Női Medencéből jövök.*

A Női Medence melleleg nem volt egyéb, mint a Humán Erőforrás Osztály azon fontos részlegének pontos elnevezése, amely az újonnan belépő nőnemű munkavállalókkal foglalkozott.

Csakhogy e két szóról Fuzznak egész más jutott az eszébe. Képzletében gyönyörűséges ifjú hölgyek emelkedtek fel a hűs, mély vízből, és a sikeres üzletembereket harsányan arra biztatták, hogy tegyék nekik a szépet. Ő, Fuzz azonban hiába meresztette rájuk a szemét, a kívánatos nők figyelemre sem méltatták. Nyilvánvaló, hogy az ilyen csodálatos teremtések számára egy pelk nem több a levegőnél.

Fuzz szorongva nézte Francine-t. Üde és kívánatos. Egyenest a Női Medencéből. És rövidesen rá kell ébrednie, hogy főnökének munkaköre pelkebb a pelknél. Ebből pedig arra következtet majd, hogy a főnöke férfiként is pelk.

A Közönségszolgálati Osztály Általános Válaszrészlegének ebédszünet előtti szokásos normája kb. tizenöt levélre rúgott. Azon a reggelen azonban, amikor Francine Pefko munkába állt, csupán három levél várt válaszra.

Az első levelet a tébolydából küldte egy férfiú, aki azt állította, hogy sikerült négyszögesítenie a kört. Teljesítményéért száz-ezer dollárt és teljes szabadságot követelt a cégtől. A másodikat egy tízéves kisfiú írta. Ő akarta vezetni azt az úrhajót, amelyet

elsőként indítanak a Marsra. A harmadik levélben egy asszony arra panaszkodott, hogy tacskozó kutyája folyton megugatja a vállalatnál készült porszívóját.

Tíz órára Fuzz és Francine befejezték a levélírást. Francine mindegyiket iktatta, és másolatot készített róluk. Az irattartó szekrény egyébként szinte tökéletesen üres volt. Amikor a 181. sz. épület hamuvá lett, a Közönségszolgálati Osztály Általános Válaszrészlegének régi irattára is megsemmisült.

Csend honolt az irodában.

Francine megtisztította volna az írógépet, csak hogy nem akadt rajta egy szemernyi piszok sem. Vadonatúj írógép volt. Fuzz sem játszhatta meg, hogy papírjaiba mélyed, hogy komoran lapozza az iratokat, tekintettel arra, hogy az asztalán egyetlen szál papírlap feküdt. Ezen az állt, hogy az összes vezető a legszigorúbban köteles ellenőrizni a kávészünet időtartamának betartását.

– Pillanatnyilag ez minden? – kérdezte Francine.

– Igen.

Fuzz a gúny jeleit kutatta a lány arcán. Egyet sem talált.

– Tudja, úgy tűnik, véletlenül pont egy lazább napot fogott ki – mondta.

– Mikor hozzák a postát?

– Semmikor. Ilyen messzire nem hozzák el. Reggel, amikor dolgozni jövök, meg ebéd után én veszem át a postát a központi iktatóban.

– Ó – nyugtázta Francine.

A csöpögő zuhanyrózsák a falon túl hirtelen úgy döntöttek, hogy zajos belégzéseket végeznek. Amikor azonban orrjárataikat kellően tisztának ítélték, felhagytak a zajos belégzésekkel, és visszaálltak csöpögő üzemmódba.

– De ugye, Mr. Littler, olykor jó nagy itt a nyüzsgés? – A lány megborzongott, mert az izgalmas jövés-menés gondolata rendkívüli örömmel töltötte el.

– Olykor igen.

– És mikor jönnek ide az emberek? És amikor már itt vannak, mit kell elvégeznünk a számukra?

– Emberek?

– Hát nem ez a Közönségszolgálati Osztály?

– De ez.

– Ha ez így van, mikor érkezik a közönség? – Francine végigpillantott kidomborodóan szalonképes testén.

– Attól tartok, a közönség nem jön el ilyen messzire. – Fuzz úgy érezte magát, mintha ő volna a világ legunalmasabb és leghosszadalmasabb fogadásának házigazdája.

– Ó. – Francine felnézett az iroda egyetlen ablakára. Az ablak a padlótól két és fél méter magasságban nyílt. Rajta keresztül egy oldalfolyosón álló cukorkazacskózó berendezést lehetett megtekinteni alulnézetből. – És a többi kolléga? Akikkel együtt dolgozunk? Ki-be szaladgálnak egész álló nap?

– Attól tartok, nincsenek ilyen kollégák.

– Ó.

Odafent egy forróvíz-cső hatalmasat durrant. Az apró irodában az óriási fűtőtest előbb sziszegett, utána köpködött.

– Miss Pefko, mi lenne, ha tanulmányozná a nyomtatványait? Talán az hasznos lenne.

Francine bólíntott. Nagyon szeretett volna a főnöke kedvében járni. Elmosolyodott, de gyorsan abbahagyta. Ez a hamvába holt mosoly volt az első jele annak, hogy Francine már nem tartja túlcsondulóan vidámnak új munkahelyét. Kissé össze is ráncolta a homlokát. Belemélyedt a nyomtatványaiába.

Fuzz szájpaddlásának szorította a nyelvét. Úgy fütyült, mint-ha sípolna.

A falióra kattant egyet. A falióra minden fél percben kattant egyet. A percmutató oly lassan küszört előre, hogy szabad szemmel mozdulatlanak látszott. Ebédidőig még egy teljes órának és ötvenegy hosszú percnak kellett letelnie.

– Hohó! – Francine figyelemre méltó dolgot talált a nyomtatványában.

– Hohó?

– Péntek esténként pont ebben az épületben táncmulatóság. – Francine felpillantott. – Értem már, miért van odafönt az a sok díszlet. – A lány a kosárlabdacsarnok mennyezetére aggatott japán lampionokra és papírszalagokra utalt. A soron következő táncest nyilván népies jellegű lesz, mert az egyik sarokba igazi szénaboglyát raktak, a teremben pedig festői rendetlenségben sütőtököket, kerti szerszámokat és búzakévéket helyeztek el.

– Szeretek táncolni – közölte Francine.

– Hm. – Fuzz még soha életében nem táncolt.

– Mr. Littler, ugye maga és a kedves felesége jó sokszor táncolnak?

– Nőtlen vagyok.

– Ó. – Francine elpirult, és állat leszegve folytatta az olvasást. Amikor visszanyerte a színét, ismét felnézett.

– Tekézik, Mr. Littler?

– Nem – Fuzz halkán, szorongva felelt. – Nem táncolok. Nem tekézek. Attól tartok, Miss Pefko, hogy az édesanyám istápolásán kívül nem is igen csinálok egyebet. Évek óta nagyon beteg.

Fuzz lehunyta a szemét. A ráboruló bíborszín sötétségben az élet legkegyetlenebb igazságán tűnődött. Hogy az áldozat:

csakugyan áldozat. Mennyi veszteség érte, mióta édesanyját is-tápolja.

Fuzz egyre csak halogatta, hogy kinyissa a szemét. Tudta, hogy számára fájdalmas lesz, amit Francine arca tükröz. Tudta, mit tükröz majd Francine angyali arcocskája. Az összes emberi jóérzés közül a leghitványabbat tükrözi majd. Tiszteletet. Szükségszerű, hogy valami egyéb is belevegyüljön abba a tiszteletbe. Hogy ő, Fuzz, szörnyen szerencsétlen és unalmas alak, jobb is az ilyen embertől a lehető legtávolabbra húzódni.

Mínél tovább töprengett Fuzz azon, hogy mit tükröz majd Francine angyali arcocskája, annál kevésbé óhajtotta felnyitni a szemét. A falióra ismét kattant egyet. Fuzz elviselhetetlennek tartotta, hogy Francine újabb harminc másodpercig őt figyelje.

– Miss Pefko. Szerintem ez a hely nem fog magának tet-szeni. – Fuzz szeme csukva maradt.

– Tessék?

– Menjen szépen vissza a Női Medencébe, Miss Pefko. Kö-zölje, hogy az 523. sz. épület alagsorában egy elmebeteg ta-nyázik. Kérjen magának másik munkát.

Fuzz kinyitotta a szemét.

Francine sápadt volt, mereven ült. Hitetlenkedve megrázta a fejét.

– Mr. Littler, maga... maga ugye nem kedvel engem? – kér-dezte riadtan.

– Ennek itt most nincs jelentősége. – Fuzz felpattant. – Csak húzzon el innen. Saját érdekében.

Francine is fölállt. Még mindig a fejét csóválta.

– Maga csinos, okos, elbűvölő kislány. Többre vágyik. Ez

a munka nem magának való. Ha itt marad, elevenen rohad el – mondta akadozva Fuzz.

– Elrohadok?

– Elrohad. Akárcsak én. – Fuzz zagyva, kusza szóáradatot zúdított Francine-re. Elmesélte neki pelksége teljes történetét. Majd céklavörös arccal, kiüresedve hátat fordított a lánynak. – Viszontlátásra. Végtelen öröm, hogy megismerhettem.

Francine felszisszent. Bólintott. Csöndben összeszedte a holmiját, közben hevesen pislogott. Azután elment.

Fuzz visszaült az asztalához, és kezébe temette az arcát. Hallgatta, amint Miss Pefko léptei távolodnak. A nagy *dörrenésre* várt. Amikor a kapu becsapódik a lány mögött. Egy *dörrenés*, és a lány örökre kilép az életéből.

Fuzz egyre csak várta, hogy a kapu becsapódjon. Várta, várta. Aztán arra gondolt, hogy lám, még ebből a szimbolikus *dörrenésből* is kisémmizték. Hogy Francine szép halkán betette maga után azt a kaput.

Akkor hallotta meg a muzsikaszót.

Valahonnan bugyuta, gyatra kis sláger szólt. De amint a dalcsock az 523. sz. épület megannyi szegletének verődve ideoda visszhangzott, a szférák zenéjévé alakult. Titokzatos volt, álomszerű és varázslatos.

Fuzz nekiindult, fel a lépcsőn, haladt a muzsika forrása felé. A forrás nem volt más, mint a tornacsarnok falához tolt jókora lemezjátszó. Fuzz zordonan elmosolyodott. Hát erről van szó! Francine apró kis búcsúajándékáról.

Végighallgatta a dalt, majd lekapcsolta a lemezjátszót. Nagyot sóhajtott, majd szemügre vette a népies dekoráció részleteit meg a tornaszereket.

Ha az erkély széksoraira is felnéz, láthatta volna, hogy Fran-

cine mégsem hagyta el az 523. sz. épületet. Odafent ült a legelső sorban, karja a csőkorláton pihent.

Csakhogy Fuzz nem nézett fel az erkélyre. Azt hitte, hogy egyedül van a tornateremben. Egy-két lassú tánc lépéssel próbálkozott. Reménytelen vállalkozás, abba is hagyta.

– Segített valamit? – szólalt meg Francine.

Fuzz döbbsen felnézett.

– Segített valamit?

– Segített?

– Úgy értem, a zene. Nem lett tőle legalább egy kicsikét boldogabb?

Fuzz nem tudott azonnal válaszolni. Nem volt könnyű a kérdés.

De Francine nem is várt feleletet.

– Azt hittem, a zenétől egy kicsikét boldogabb lesz – mondta. Megrázta a fejét. – Persze nem képzeltem, hogy ettől minden gondja megoldódik. Csupán azt hittem... – Francine megvonta a vállát. – Szóval, hogy talán valamicskét segít.

– Maga... igazán... figyelmes.

– Segített?

Fuzz tépelődött egy sort. Habozva, de őszintén válaszolt.

– Igen. Azt hiszem, segített. Egy kicsit.

– Ha akarná, egész nap zenét hallgathatna. Több tonna lemez hever itt. Eszembe jutott más is. Mármint további segítség.

– Ó.

– Úszhatna.

– Úszhatnék? – Fuzz meghökkent.

– Hát persze! Mint valami hollywoodi filmsztár. Úszkáljon a magánmedencéjében.

Fuzz most először rámosolygott a lányra.

- Egy napon esetleg sort kerítek rá.
Francine áthajolt a korláton.
- Egy napon? Esetleg? Ha ennyire maga alatt van, miért nem úszik most rögtön?
- Munkaidőben?
- Miért ne? Úgyszincs jelenleg semmi, amit a cég érdekében megtehetne. Semmi a világon.
- Nincs.
- Akkor nosza!
- Nincs fürdőnadrágom.
- Nem is kell. Meztelenül ússzon. Nem fogok leselkedni, Mr. Littler. Idefent maradok. Meglátja, nagyon jól fog esni, Mr. Littler. – Francine most új oldaláról mutatkozott be. Ez a lány szigorú volt és erős. – De talán inkább mégse ússzon, Mr. Littler. Talán sokkal több örömét leli az örökös boldogtalanságban, Mr. Littler. Oly sok örömet talál benne, hogy a világot se változtatna a helyzetén, Mr. Littler.

Fuzz az uszoda mélyebb felének szélén állt, és lenézett a kétméternyi hűs vízre. Anyaszült meztelen volt. Göthösnek, sápkórosnak és idiótának érezte magát. Nyilván elment az eszem, gondolta. Hagyom, hogy egy tizennyolc éves kölök logikájának legyek a bábja.

A büszkeség felülkerekedett benne. Hátat fordított a medencének, és elindult az öltöző felé. De Francine logikájának hatására ismét megfordult. Kétségtelen, hogy ez a hűs, mély víz az öröm és szórakozás szimbóluma. Ha nem hajlandó belevetni magát a klóros gyönyörűségbe, akkor csakugyan be kell látnia, hogy ő, Fuzz, méltó a megvetésre. Hogy ő egy olyan férfiú, aki kifejezetten élvezzi, ha szenvedhet.

Beugrott.

Nem csalatkozott, a hűs, mély víz jólesett neki. Ezen kelle-
mesen meglepődött. Már nem zavarta, hogy girhes és hulla-
fehér. Amikor a feje első ízben emelkedett ki a vízből, tüdeje
megtelt a kacagás és hangoskodás vegyülékével. Ugatott, akár
egy eb.

Az ugatás visszhangzott, és ez megtetszett neki. Tovább
ugatott hát. És akkor meghallotta, hogy ugatására válaszugatás
érkezik. Igaz, nem olyan mély, mint az övé. Jó messziről jött
a hang. Francine ugatott. Meghallotta Fuzz csaholását, és a szel-
lőztetőrendszer nyílásába csaholva felelt neki.

- Segít egy kicsit? – kiáltotta Francine.
- Segít! – Fuzz minden gátlás nélkül, tüstént visszaordított.
- Milyen a víz?
- Csodálatos! – rikkantotta Fuzz. – Csak először hideg.

Fuzz felöltözött, és a tornacsarnok felső szintjére ment. Izga-
tott volt, és erősnek érezte magát. Megint a muzsikaszó felé
igyekezett.

Francine levette cipellőit, és harisnyában táncolt a kosár-
labdapálya padlóján. Mély átéléssel ropta, azzal a természetes
kecsességgel, amelyet a Teremtőtől kapott.

Odakint megszólaltak a gyár szirénái. A közeliak is, meg
a távoliak is. Egyformán gyászos volt a hangjuk.

- Ebédidő – mondta Fuzz, és kikapcsolta a lemezjátszót.
- Máris? Oly gyorsan elröpült az idő.
- Valami különös történhetett vele.
- Mondok valamit! Ha akarná, maga lehetne a vállalat teke-
bajnoka.
- Én? Soha életemben nem tekéztem.

– Na és? Mostantól tekézhetne. Annyit tekézhet, amennyit csak akar. Sőt. Maga, Mr. Littler, minden sportágban sokra vihetné. Egyáltalán nem öreg hozzá.

– Meglehet.

– Amott a sarokban ott az a rengeteg súlyzó. Mindennap emelgessen egy keveset. Végül olyan erős lesz, mint egy bika.

Fuzz izmai jólesően megfeszültek. Mintha jelezni akarnák, hogy ők is olyan erősek akarnak lenni, mint a bika izmai.

– Meglehet.

– Kérem, Mr. Littler! – esdekelt Francine. – Valóban vissza kell mennem a Női Medencébe? Nem maradhatnék inkább itt? Ha munka adódik, ígérem, én leszek a világ legtökéletesebb titkárnője. Senki emberfiának nem lesz külön titkárnője.

– Nem bánom. Maradjon.

– Köszönöm, köszönöm, köszönöm! – hálálkodott Francine. – Azt hiszem, az egész vállalatnál nincs ragyogóbb munkahely, mint a miénk.

– Könnyen előfordulhat – mondta tűnődve Fuzz. – Gondolom, nem... nem áll szándékában velem ebédelni.

– Szörnyen sajnálom, Mr. Littler. Ma nem lehet.

– Ó, hát persze, hiszen valahol már biztosan várja magát az udvarlója.

Fuzz lelkét hirtelen újra betöltötte a búbánat.

– Dehogy. Csak vásárolnom kell. Szükségem van fürdőruhára.

– Azt hiszem, az nekem is jól jönne.

Együtt hagyták el az irodát. A kapu hatalmasat visszhangzó *dörrenéssel* csapódott be mögöttük.

Fuzz a válla felett hátrapillantott az 523. sz. épületre, közben halkan motyogott.

– Mr. Littler, mondott valamit?

– Nem.

– Ó.

Pedig mondott. Egyetlen szót. Halkan, csak úgy önmagának. Ez volt az a szó: *Éden*.

Utószó

Két aggály, tizennégy fogódzó

Egy utószó szerzője jobbára magában beszél. Akadékoskodik. Eszmefuttatásait ráadásul papírra veti, hátha valaki mégiscsak kíváncsi rájuk. Különösebb jelentősége az efféle todaléknak nincs is. Jelentősége kizárólag az írónak és alkotásának lehet. Ezúttal azonban, ha csak a legkitartóbb kevesekkel is, de talán mégsem teljesen fölösleges megosztani a jelen kötet kapcsán felmerülő kételyeket, aggodalmakat, hiszen ha nekem eszembe ötlöttek, akkor valószínűleg másoknak is.

Kezdeném az *eredetiség* dolgával. „Mert bizony egyetlen cédulát sem őriztem meg abból a korszakomból. Azt gondoltam, hogy hajítófát sem érek. Csupán a családomról akartam gondoskodni” – jelenti ki Kurt Vonnegut a *Bagombo Snuff Box (A hamvaskék sárkány)* bevezetésében. Ha tehát az író nem raktározott, és ezt a tényt még életében írásban is tudtukra adja, nem csoda, ha felébred a gyanú. 1997-ben megjelent a *Timequake (Időomlás)*. Vonnegut közölte, hogy hatyúdala a könyv. Akkor már nyolcadik éve semmit sem publikált. „Mindennap dolgoztam, de szemetet nem akartam közreadni” – jelentette ki egy riporternek. Vajon ebből az is következik, hogy bár talán emlékezett a fiókban aszalódó novellákra, „szemétnek” tekintette őket?

A *Sunday Herald*-ban 2006-ban az előző évben kiadott *A Man Without a Country (A hazátlan ember)* című kicsiny kötet

megjelenéséhez is fűzött megjegyzéseket, tekintettel arra, hogy a benne szereplő, máshonnan már javarészt ismert szövegek gyűjteményét végképp a legeslegutolsó könyvének nyilvánította. Afféle szellemi végrendeletnek. Vonnegut közölte, hogy Daniel Simon, a könyvecske kiadója feltámasztotta őt, miképp Jézus Lázárt. „Pedig már annyira halott voltam, hogy bűzlöttem” – magyarázta az újabb utolsó kötet felbukkanását az akkor nyolcvanhárom esztendő, kissé talán már feledékeny író. Ugyanezt a „lázáros” hasonlatot ugyanis egyszer már elsütötte, csak akkor korábbi kiadója, Seymour Lawrence támasztotta föl a már „tök kihűlt” írótetemet.

2007 áprilisában Kurt Vonnegut elhunyt. 2008-ban pedig megjelent a tizenegy novellát tartalmazó *Armageddon in Retrospect (Ördögcsapda)*. Az első posztumusz novellagyűjtemény. Hivatalosnak tekinthető közleményből értesülhettünk, hogy a kollekció most már visszavonhatatlanul és végképp a *Grand Old Master* abszolúte utolsó könyve. A benne szereplő írások váratlanul, merő véletlenségből bukkantak elő. Vonnegut orvos fia, Mark jegyezte a kötet előszavát. Egyetlen dátumot tartalmaz a mű. Az időpont egy levélen szerepel, amelyet 1945. május 29-én családjának küldött a Le Havre melletti katonai bázisról. Innen vitték haza az Európában német fogságba esett amerikai harcosokat.

Amikor Kurt Vonnegut „címzetes őrzevető” visszaérkezett az Egyesült Államokba, a kormány költségén antropológiát hallgatott, majd a General Electricnél helyezkedett el. Reklámszövegeket írt, de főleg panaszos vevőknek fogalmazott mentegetődző leveleket. (Erre a stációjára utal kötetünk *Pelk* című novellája.)

Az 1950-es évek elején még vagy féltucatnyi nagy magazin közölt novellákat. Némelyik számonként akár ötöt is. Vonnegut erre a „piacon” kezdett dolgozni, mert a majdani író és családja

egyelőre állandó anyagi gondokkal küszködött. Utóbb aztán Peter Reed, a megszállott Vonnegut-kutató aprólékos kutatómunkával összeszedette a lapokban egyszer már publikált novellákat. Két teljes kötetnyi gyűlt össze: 1968-ban jelent meg az író huszonöt írását tartalmazó *Welcome to the Monkeyhouse (Isten hozott a majombázban!)*, majd 1999-ben a már említett *Bagombo Snuff Box (A hamvaskék sárkány)*, az utóbbi válogatásban huszonhárom novellát találunk. Jobbnál jobbak.

Egy-egy novelláért Vonnegut az 1950-es években nagyobb honoráriumot kapott, mint filléres kiadású regényeiért. Első kötött könyve az 1963-ban megjelent *Cat's Cradle (Macskabölcső)* volt. *A hamvaskék sárkány* bevezetésében Vonnegut felteszi a kérdést: „...mi az a különleges és jó dolog, amit csak egy novellától kaphatunk, de nem kaphatjuk meg regénytől, vagy filmtől, vagy színdarabtól, vagy tévéműsortól?” „A műfaj a meditációnak minden más elbeszélő szórakoztatási formánál közelebbi rokona” – feleli. Megnyugszik tőle a pulzus. Egyébként *A hamvaskék sárkány*ban szereplő írások közül hármat olyan rossznak tartott, hogy utóbb átalakította, „hamisított őskövületek”-nek nyilvánította őket.

Az 1950-es évek második felében a rádió, majd a televízió oly népszerűvé és elterjedtté vált az Egyesült Államokban, hogy könnyedén elszívta a reklámbevételeket a nagy családi magazinok elől. A novellaírók szinte egyik percről a másikra elvesztették fórumaikat. Vonnegut első felesége, Jane egy nagy borítékban gyűjtögette a félkésznek minősített, vagy egyéb okból fölöslegessé váló, publikálatlan írásokat. Ezt a borítékot saját szemével látta Vonnegut egyik életrajzírója és közeli barátja, Jerome Klinkowitz (*The Vonnegut Effect*, University of South Carolina Press, 2004). Jane ezt írta fel rá: *Armageddon in Retrospect*, azaz Armageddon-

visszatekintés. Így talált rá Mark Vonnegut, és ez lett Vonnegut posztumusz könyvének eredeti címe is. A magyar kiadás címét értelemszerűen meg kellett változtatni (ezért lett a 2009-es magyar nyelvű kötet címe *Ördögcsapda*), hiszen korántsem minden történet háborús tárgyú. *A csapda és az egyszarvú*, az *Ismeretlen katona*, vagy éppenséggel pont a címadó novella sokkal inkább illene a mostani válogatásba. Semmi közük Drezdához.

Az *Ördögcsapda* szövegeinek esetében azonban az eredetiség kérdése aligha vethető föl. Vonnegut még élt, mikor Klinkowitz biográfiája megjelent. Klinkowitz sűrűn megfordult Vonnegut házában. Láta a borítékot, akár az írások tartalmát is ismerhette. Vonnegut ráadásul biztosan elolvasta barátja róla szóló munkáját. Tény, hogy soha nem cáfolta a félredobott, jegelt novellák létezését. Az írások átlagszínvonala egyébként magas, némelyik egyenesen remekmű, de szerzőjük életében mégis a borítékban rekedtek. Ennek egyik fő oka, hogy Knox Burger, Vonnegut régi pajtása a megroggyant magazinok helyett könyvkiadók számára kezdett dolgozni. Korábban Burger segített a novellák elhelyezésében. Ő gondoskodott arról, hogy 1959 és 1965 között, tehát mindössze hat esztendő alatt Vonnegutnak négy regénye is megjelent, valamennyi immár „minőségi” kivitelben. A *The Sirens of Titan (A Títán szirénjei)* 1959-es, a *Mother Night (Éj anyánk)* 1961-es, a *Cat's Cradle (Macskabölcső)* 1963-as és a *God Bless You, Mr. Rosewater (Áldja meg az Isten, Mr. Rosewater)* 1965-ös kiadása révén Kurt Vonnegutból rövid időn belül ünnepelet író lett. Ugyanezen rövid idő alatt a *Collier's*, az *Esquire* vagy a *Cosmopolitan* tulajdonosai eleve letettek arról, hogy veretesebb darabokat is közöljenek. A novella műfajának bealkonyult. És 1969-ben különben is megjelent a *Slaughterhouse-Five (Az ötös számú vágóbíd)*. Ettől kezdve Vonnegut világhírű szerző. Iskolai tananyag. Kultuszának bálvá-

nya, főpapja, prófétája. A fekete humor mestere. Mark Twain irodalmi örököse. Pénzgondok többé nem gyötrik, hiszen milliomos immár. A dossziékban lapuló elfeledett novellák előadását és leporolását semmi sem indokolta. Még abban az időszakban sem, amikor épp „Lázár” volt, sem amikor hosszú éveken át hiába vártunk tőle könyvet.

Az eredetiség kérdése tehát igazából nem is az első, hanem inkább a második posztumusz gyűjtemény kapcsán merülhetne fel. Azt ugyanis mindnyájan tudjuk, hogy viszonylag könnyű Kurt Vonnegut modorát utánozni. Epigonjai eleve is szép számmal támadtak, őket udvariatlanság lenne néven nevezni. Hanem itt ez az évezáró beszéd. Eredetileg Mary Schmich írta a *Chicago Tribune* számára. A paródiát egy ismeretlen bajkeverő fellőtte a világhálóra. Csakhogy szerzőként már magát Vonnegutot jelölte meg. Az új címet is ő találta ki. A szöveg órák alatt bejárta a Földet. Milliók nyomtatták ki. Kritikusok méltatták. Még Vonnegut felesége is hevesen küldözte barátoknak, rokonoknak. Gyakorlatilag mindössze négy személy tudta, hogy a beszéd: hamisítvány. Tudta Mary Schmich, és persze tudta az újságíró a cikkét az interneten elhelyező gazfickó. A számítógéptől egyébként idegenkedő Vonnegut is rájött a turpisságra, hiszen az adott időpontban nem járt Massachusettsben. És végül rájött a trükkre egy éles eszű, jó szemű Vonnegut-rajongó, aki feltehetőleg betéve ismerhette az író minden egyes szavát. Valahogy gyanút fogott, és kongatni kezdte a harangot.

A Maecenas Kiadó viszont lépre ment. A Vonnegut-paródiát eredetiként tettük közzé *A hamvaskék sárkány* című kötetben. A Magyar Rádióban Végvári Tamás szépséges hangján sokszor elhangzott. A közönség kérésére különböző kívánságműsorokban

rendszeresen ismételték. Nálunk is milliók hallották tehát, de senki nem jelezte, hogy a szöveg hitelességéhez kétség fér.

Azért időztem hosszasabban e különös esetenél, mert most ismét törhetjük a fejünket. Jelen válogatás anyagának létezéséről kizárólag a hagyaték gondozója, Mark Vonnegut értesülhetett. Az az ember, aki az előző posztumusz kötetet legeslegutolsónak mi-nősítette. Jellemző, hogy ezúttal már nem is ő írta az előszót. Az első posztumusz kötet, úgymond, a „háborús” novellák gyűjteménye. A második azonban tematikai szempontból teljességgel kötetlen. Valószínűleg éppen ezek készülhettek a kommersz magazinok olvasóinak. Szórakoztatóak, szellemesek, egyszerűek és érdekesek. Nem kétkem, hogy eredeti valahány. A grammatika fésületlensége másolhatatlan vonneguti jegy. Utánanéztam számos tipikus szó és kifejezés keletkezési idejének. Az 1945 utáni évtized jellegzetes szavai. Efféle korlátok között nem lehet könnyű hamisítani. Lám, Mary Schmich – ugyan Vonnegut ihletésére – kizárólag saját korának szókinéséből dolgozott. Katonaviselt férfiak révén elterjedt, a második világháború után használatos fordulatokat sehol nem használt. Nem akart hamisítani, de nem is tudott volna, cikkét egyébként is maga jegyezte. Vonnegut még élt és virult.

Az eredetiség ténye mellett szólnak a novellákban sűrűn felbukkanó életrajzi elemek. Bizonyos, hogy például a második posztumusz novellagyűjtemény pszichiátriai tárgyú történetei a szerző saját átélt élményei nyomán keletkeztek. Tudjuk jól, hogy az író kifejezetten gyanúsnak és veszedelmesnek vélelmezte ezt a diszciplínát. Sőt, ha már itt tartunk, magát az emberi agyat is evolúciós hibának tekintette. Túl nagy, panaszoalta.

Mikor annak idején a népes família Cape Codra költözött, Vonnegut tanított a helyi iskolában. Hat gyermeket is felnevelt.

Három sajátot, és Alice nővérenek három árváját. A pedagógia, a nevelésemélet, az iskolaügy, az apa-fiú viszony egész életében visszatérő témái maradtak, részei és elemei legfontosabb tézisének, a mesterségesen kiterjesztett nagycsalád problematikájának. Jelen kötetben több írást is találhatunk, melyek kisebb és nagyobb gyerekekről, ifjakról, a felnőttkor küszöbére ért fiatalokról szólnak. Minden esetben pozitív szerepet játszanak. És felbukkan régi ismerősünk, George M. Helmholtz, az apáskodó karnagy, meg a Lincoln Gimnázium és az iskola harmadik zenekara. A zenetanárral nem kevesebb, mint három korábbi, publikált novellában már találkozhattunk. A közös muzsikálás motívuma önmagában is jellegzetesen vonneguti motívum, a *csopartos alkotómunka* szép szimbóluma. Ez volt antropológiai disszertációjának témája is. Vonnegut a zenét a legmagasabb rendű művészetnek tekintette. Az egyetlen „tárgyi” bizonyítéknak arra nézve, hogy Isten csakugyan létezik.

A bűnügyi történetek szintén szorosan kötődnek az életrajzhoz. Vonnegut átmenetileg chicagói lapok rendőrségi rovatainak is dolgozott. Leginkább mégis a sorokból áradó, sugárzó szeretet hitelesíti ezeket a munkákat, mert pontosan tükrözik a második világháború utáni Egyesült Államok optimista alaphangulatát. Adódhatnak problémák, de a szeretet erejével minden konfliktus rendezhető, sugallja Vonnegut. Pontosan ezt az üzenetet akarta volna hallani a színes magazinok közönsége is.

Nem, nem, más ilyen szemérmes, ilyen abszurd módon nem lett volna képes kifejezni a szereplők, meg az egész kerek, elromlott világ, továbbá az olvasók iránti odaadó szeretetét. Ez az attitűd egyenesen Kurt Vonnegut lelkiségéből fakad. Hadd emlékeztessenek a *Specialista* című írásra. Tudunk-e haragudni szegény dr. Abekianre, pedig hát miatta lett Barbara örökre meddő? Vagy

neheztelhetünk-e Anne bugyuta édesanyjára (*A világmindenség királya és királynője*), aki szerint azért oly nagyszerű dolog a pénz, mert ha jó sok van belőle, akár örökre gyermekek maradhatunk, soha, de soha nem kell felnőtte válnunk? És jusson eszünkbe a *Kedves kicsike emberkék* humanista linóleumárusa, továbbá himnuszt éneklő védencei, a hangyányi űrutasok. És semmiképp se feledkezzünk meg a csavaros befejezésekről, mert pontosan példázzák a vonneguti kritériumokat, amelyeket írószemináriumain oktatott.

Kötetünk novelláit ki más írhatta volna, mint Kurt Vonnegut? Kedves Olvasó! Maradjunk abban, hogy amíg ki nem derül az ellenkezője, bátran tekintheti ezeket a szépséges történeteket a vonneguti fikció nyersen is sziporkázó drágaköveinek.

Egy aggályon tehát túl volnánk.

A második aggály akár minden egyes posztumusz mű esetében felvethető. Ha jelentős alkotó távozik közülünk, rajongói rendszerint nehezen vesznek tőle búcsút. Nem könnyű elfogadniuk, hogy imádatuk tárgya nincs többé. Bizony előfordul, hogy a lezárt életmű tovább épül. Neveket ezúttal sem említénék. Abban természetesen nincs kivetnivaló, ha egy-egy ismeretlen zsenge, szövegtöredék vagy akár nagyobb mű valahonnan váratlanul előbukkan, és nyilvánosságra is kerül. Az életmű egészének megítélését az ilyen darabok legfeljebb árnyalják, de nem módosítják, és semmiképp sem hígítják.

A Vonnegut-novellák esete azonban más. Az életmű méretéhez képest aránylag nagy terjedelmű szövegről, összesen három kötetnyi írásról van szó! Szinte ugyanannyi novelláról, mint amennyit még életében publikált. A harmadik válogatást 2011-re ígéri a Random House. Egyelőre tehát három kötet került felszín-

re. Regény még nem. Ellenben a hagyatékából előkerülő írásokat szerzőjük soha nem óhajtotta közreadni. Igaz, végrendeletében nem tiltotta publikálásukat, de ha, mondjuk, ezek a novellák méretben aluli hallá változtak volna, bizonyára visszadobja őket a vízbe, hadd fejlődjenek még.

Felmerül tehát a kérdés: etikus eljárás-e az elhunyt író tulajdon munkáira vonatkozó értékítéletét halála után felülbírálni? Aggályosnak vélem a dolgot.

És mégis, mégis, kiadóként végtelenül örülök, hogy most magyar nyelven is megjelennek ezek a novellák. Aggály ide vagy oda, még annak is örülök, hogy csekély, de személyes közöm lehetett hozzájuk. Tökéletesen biztos vagyok benne, hogy Kurt Vonnegut minden rajongója szerte a világon ritka és értékes ajándéknak tekintti majd ezeket a feledéstől megmentett és idáig mélyhűtőben tárolt darabokat. Az elhunyt Vonnegutból most lett igazán „Lá-zár”. Mintha csakugyan feltámadott volna, hogy mesélhessen nekünk.

Az életmű pedig kiteljesedett anélkül, hogy felvizeződött volna. Odafentről, az angyalok egyikétől ismét bátorító, szép és szívmengető üzenetet kaptunk. Válságos, szeretet nélküli időkben különösen elkél ez a tizennégy fogódzó, a lélek legmélyét megérintő, erőt adó, keservesen humanista vonneguti humor.

Szántó György Tibor